

لزوم استفاده از جدول طراحی آموزشی

با وجود اینکه بحث اصلی ما درباره کاربرد مولتی مدیا (وسایل و رسانه های آموزشی صوتی و تصویری) در آموزش است ولی باید ابتدا درباره طراحی آموزش و الگوهای آن صحبت نموده و جایگاه مولتی مدیا را در آن مشخص نموده و سپس به بحث اصلی که صحبت درباره مولتی مدیا و کاربرد آن در لاموزش است بپردازیم .

طراحی آموزشی :

یک فرایند آموزشی ، از مجموعه عناصر مرتبط به هم که به صورت یک کل و رفتار واحد عمل می کند ، تشکیل شده است و هدف از این ارتباط به هم پیوسته و اعمال هماهنگ ، نیل به یک نتیجه دلفواه و موفقیت آمیز است . مقصود از یک نتیجه دلفواه و موفقیت آمیز هم ، تعیین مشخصات هدف یا انتظارات آموزشی معلّم است که پس از تدریس ، دانش آموزان باید به صورت رفتارهای عینی و قابل اندازه گیری از خود نشان دهند . (۳)

تکنولوژی آموزشی ، تلاش می کند فرایند آموزشی را به گونه ای طراحی و تنظیم کند که تمام عوامل و عناصر تشکیل دهنده آن ، به طور سیستماتیک و هماهنگ برای رسیدن به هدفهای آموزشی از پیش تعیین شده ، به هم مرتبط باشند . از این رو ، چنانچه در سیستم آموزشی سنتی بخواهیم با اصلاح یا کنترل یک یا چند عامل از مجموع عوامل تشکیل دهنده فرایند آموزشی ، به هدفهای مورد انتظار ، یعنی یادگیری موفقیت آمیز فراگیرنده برسیم - متی اگر در این راه از بودجه و صداقت مرفه ای معلمان به طور کامل استفاده کنیم - موفق نخواهیم شد ؛ زیرا هدف از چنین نگرشی (سیستماتیک) افزایش قدرت و توانایی انسان ، از طریق به کار گیری تدبیر و تفکر او همراه با بهره گیری از تسهیلات فنی و دستگاهها ، در نیل به مقاصد از پیش تعیین شده است . بارزترین مثال در نگرش سیستمی ، موفقیت و پیشرفتهای عظیم انسان در سیستمهای نظامی ، سیستم موشکی ماهواره ها و برنامه های فضانوردی است . نگرش سیستمی ، به منظور حل مشکلات تولید ، بازاریابی ، توزیع و ترابری در صنعت بازرگانی نیز به کار گرفته می شود . با توجه به کارایی و موفقیت کارکرد سیستم در سایر زمینه ها ، مربیان و صامبنظران آموزشی مدتهاست تلاش می کنند مفهوم تئوری سیستم ها را در امر آموزش به کار گیرند درباره مفهوم آموزش به صورت سیستماتیک باید گفت در اینجا اساس ومعنی نگرش تکنولوژیک بیش از مفهوم یک ماشین یا دستگاه فنی است (۳)

در واقع تکنولوژی یعنی شناخت راهها و روشهای کار و عمل و براین اساس می توان نتیجه گرفت که تکنولوژی آموزشی عبارت است از شناخت راهکارهای آموزشی و روش اجرای کارهای آموزشی . (۲)

در ادامه بحث قبل از صحبت در باره جدول طراحی آموزشی باید گفت فرایند آموزش به سه مرحله مجزا تقسیم می شوند که عبارتند از .

۱ - فعالیتهای آموزشی پیش از تدریس

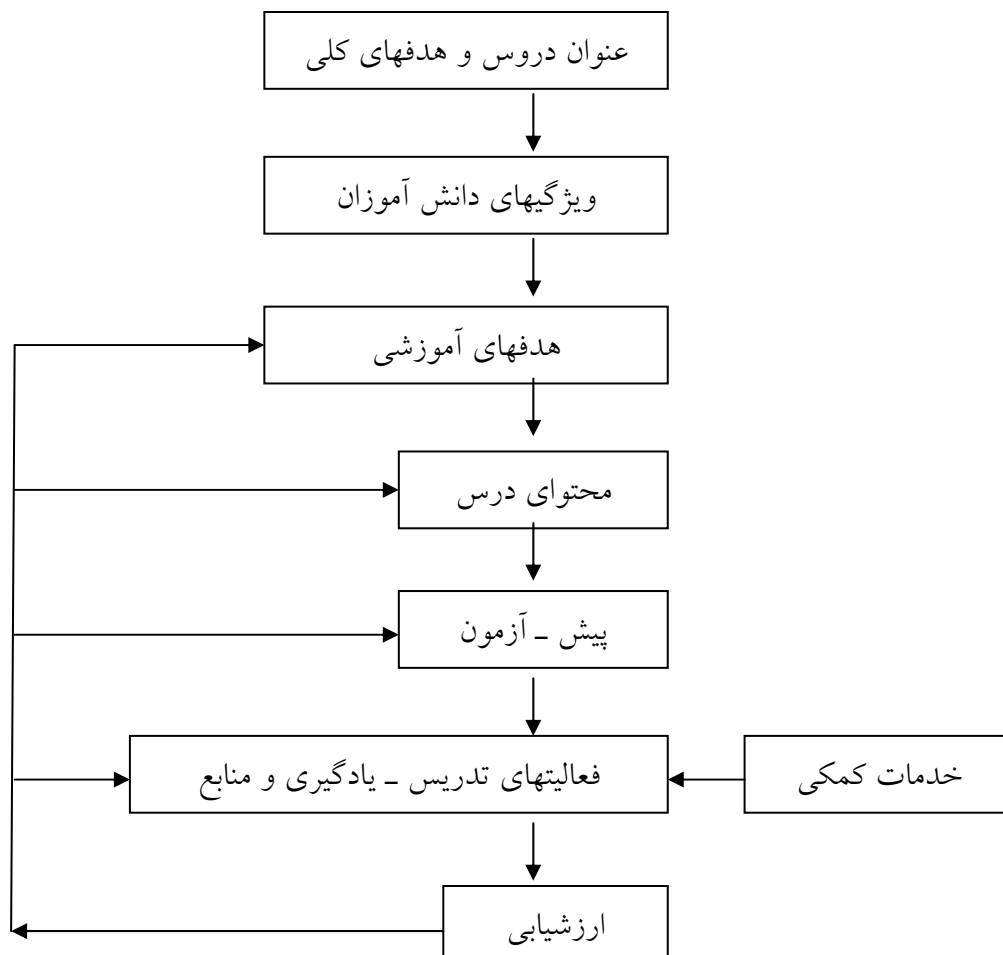
۲ - فعالیتهای آموزشی ضمن تدریس

۳ - فعالیتهای آموزشی بعد از تدریس

مرحله اول مرحله طراحی آموزشی است و در مرحله دوم به اجرای طرح آموزشی تدوین شده می پردازیم و نهایتاً در مرحله سوم بعد از بررسی نتایج بدست آمده به بازنگری و اصلاح طرح آموزشی جهت استفاده بهتر در دوره های بعد اقدام می شود . (این سه مرحله در فرایند طراحی آموزشی لحاظ می شوند) (۱۴)

برای طراحی آموزشی الگوهای گوناگونی وجود دارد بین الگوهای مختلف از لحاظ ظاهری تفاوتی وجود دارد ولی می توان گفت از نظر اصل و پایه بین اکثر آنها شباهت و هماهنگی وجود دارد و ترتیب و توالی مراحل الگوها تقریباً یک سان است .

یک نمونه الگوی طراحی آموزش (۳)

اهمیت نمودار طراحی آموزشی در این است که با مراجعه به آن می توان مراحل طراحی آموزشی مربوط به موضوع مورد نظر را در پیشرو داشت و از طرفی به کمک آن می توان جایگاه رسانه ها و مواد آموزشی را شناخت و با در نظر داشتن تمامی مراحل طراحی آموزشی و توجه به آنها مواد رسانه های آموزشی را می توان متناسب با اهداف مورد نظر در طراحی آموزشی تهیه نمود که در این صورت قابلیت و کارآیی بیشتری خواهند داشت .

در جدول ذیل مراحل طراحی آموزشی همراه با شرح مفصلی درباره آنها ذکر شده است این جدول بر اساس مطالب مندرج در کتاب مهارتهای آموزشی و پرورشی (روشها و فنون تدریس) تألیف مسن شعبانی انتشارات سمت به صورت خلاصه تهیه شده است . (۴)

جدول طراحی آموزشی (همراه با شرح مختصر موارد)

در جدول فوق موارد اصلی مورد استفاده در طراحی سیستماتیک آموزش به ترتیب همراه با شرح مفصلی درباره آنها ارائه شده است. استفاده از این جدول کمکی برای طراحی بهتر سیستماتیک آموزشی است.

شرح مختصر مراحل طراحی آموزشی	مراحل طراحی آموزشی	
	عنوان مرحله	ردیف
هدف نهایی آموزش که برای رسیدن به آن باید از طریق تحلیل آموزشی هدفهای کلی را به هدفهای جزئی مرملة ایی و سپس آنها را به هدفهای رفتاری اجرایی تبدیل نمود و به وسیله آنها رفتار ورودی و نقطه آغاز تدریس را مشخص نمود . که برای این کار یعنی مشخص کردن نقطه آغاز تدریس ابتدا رفتارهای ورودی را و سپس اولین گام آموزشی را مشخص می نماییم (به کمک ارزشیابی تشخیصی)	تعیین هدف کلی تدریس	۱
	تعیین هدفهای جزئی (مرمله ایی)	۲
	تعیین هدفهای رفتاری (اجرایی)	۳
	تعیین رفتار ورودی (اولین گام آموزش)	۴

<p>اصول و مفاهیمی که به دانشجویان ارائه می شود و این محتوا باید بر اساس هدفهای آموزشی تهیه گردد (هدفهای رفتاری)</p>	<p>تعیین محتوای آموزشی</p>	<p>۵</p>
<p>۱ - عینی بودن (قابلیت بازیابی و بازسازی) ۲ - منظم بودن (بر اساس تحلیل آموزشی) ۳ - آشکار بودن ۴ - مقداری بودن</p>	<p>الف - شیوه های تجزیه و تحلیل محتوای آموزشی</p>	
<p>۱ - مشخص ساختن هدفهای تحلیل (جلو گیری از اتلاف وقت و استنباط غلط) ۲ - جمع آوری نمونه های مورد تحلیل (گزینش محتوا) ۳ - تقسیم مجموعه مورد بررسی به واحدهای مختلف . کلمه ها ، نمادها ، مضمونها ، شفافیت های مطرح شده در متن ۴ - طبقه بندی واحدها</p>	<p>ب - مراحل تجزیه و تحلیل محتوا</p>	
<p>اصول مورد نظر در تعیین و تهیه محتوای آموزشی :</p> <p>۱ - میزان علاقه و رقبت دانش آموزان ۲ - مفاهیم ، اصول و قوانین هر علم ۳ - پروراندن مفاهیم اساسی و روشها ۴ - ارتباط با مسائل روز ۵ - انطباق با زمان آموزش ۶ - پایه ایی برای آموزشهای مداوم (بعدی) ۷ - فرصت مناسب برای فعالیتهای یادگیری چندگان . ۸ - شناخت علوم مختلف ۹ - توالی مطالب ۱۰ - تازگی موضوع ۱۱ - میراث فرهنگی</p>	<p>۵ - تهیه و تنظیم محتوای آموزشی</p>	

<p>معلم و استاد برای آموزش مطالب نیازمند استفاده از روشها و وسایل آموزشی می باشد .</p>	<p>روش و وسیله آموزشی</p>	<p>۶</p>
<p>۱ - وسایل آموزشی معیاری ۲ - وسایل آموزشی تسهیل کننده</p>	<p>الف - انواع وسایل آموزشی</p>	
<p>۱ - ایجاد اساس قابل لمس و تفکر ۲ - ایجاد علاقه و توجه در یادگیری ۳ - ایجاد پایه های لازم در یادگیری های تدریجی ، تکمیلی و دائمی شدن یادگرفته ها ۴ - ایجاد تجارب واقعی یادگیری و فعالیت بیشتر ۵ - پیوستگی افکار در فرایند یادگیری ۶ - توسعه و رشد ذهنی ۷ - انتقال سریعتر و صریحتر معانی و مفاهیم آموزشی ۸ - کسب تجاربی که از طریق دیگر حاصل نشده و نمی شود .</p>	<p>ب - نقش و تأثیر وسایل در آموزش</p>	
<p>وسایل آموزشی انواع و اقسام مختلفی دارند ، برای انتخاب آنها باید مواردی را در نظر گرفت (معیارهای گزینش) بهترین معیار گزینش همان هدفهای رفتاری می باشند . البته علاوه بر آنها معیارهای دیگری نیز وجود دارند که باید مد نظر قرار گیرند .</p>	<p>ج - تقسیم بندی وسایل آموزشی</p>	
<p>الف - ویژگیهای آموزشی وسیله : ۱ - ارائه و انتقال مطالب و مفاهیم جدید . ۲ - تکرار آموخته های گذشته ۳ - جلب توجه فراگیران و مفض آن تا پایان آموزش</p>	<p>د - ویژگیهای وسایل آموزشی</p>	

<p>ب – ویژگیهای فنی وسیله :</p> <p>۱ - توانایی انتقال پیام مورد نظر</p> <p>۲ - قابلیت حمل و نقل</p> <p>۳ - سهولت کاربرد</p> <p>۴ - سهولت دستکاری و تعمیر</p> <p>۵ - قابلیت رجوع پذیری</p> <p>ج – امکانات اجرایی کاربرد وسیله :</p> <p>۱ - تعداد فراگیران</p> <p>۲ - وضعیت و اندازه کلاس</p> <p>۳ - زمان لازم</p> <p>۴ - در دسترس بودن</p> <p>۵ - اقتصادی بودن</p>	<p>د -</p> <p>ویژگیهای وسایل آموزشی</p>	
	<p>الگوها و شیوه های تدریس</p>	<p>۷</p>
	<p>الف -</p> <p>الگوی تدریس</p>	
<p>نمونه کوچکی از شئی بزرگ و مجموعه ای محدود از اشیاء بيشمار که ویژگیهای مهم و اصلی آن شئی بزرگ یا اشیاء را داشته باشد .</p>	<p>۱ - مفهوم الگو :</p>	
<p>چهارچوب ویژه ای که عناصر مهم تدریس ، درون آن قابل مطالعه بوده و شناخت و آگاهی از عناصر و عوامل مذکور می تواند معلم و استاد را در انتخاب روشهای مناسب تدریس کمک کند .</p>	<p>۲ - الگوی تدریس</p>	

<p>الف – ویژگیهای الگوی تدریس :</p> <p>۱ - مشخص بودن مراحل تدریس</p> <p>۲ - مشخص بودن کنش و واکنش معلم</p> <p>۳ - مشخص بودن روابط میان گروهی</p> <p>۴ - مشخص بودن شرایط و منابع</p> <p>ب – انواع الگوهای تدریس :</p> <p>۱ - پیش سازمان دهنده</p> <p>۲ - حل مسئله</p> <p>۳ - پرسش و پاسخ</p> <p>۴ - الگوهای ترکیبی</p> <p>* الگو باید متناسب با محتوا و هدفهای آموزشی باشد .</p>	<p>۲ - الگوی تدریس</p>	
	<p>ب -</p> <p>شیوه ها و روشهای تدریس</p>	
<p>شیوه به معنای راه و روش است و شیوه تدریس عبارت است از راه و روش ارائه محتوای آموزشی جهت فراگیری مصلین .</p>	<p>۱ - مفهوم شیوه</p>	
<p>الف – شیوه های سنتی تدریس</p> <p>۱ - روش مفظ و تکرار</p> <p>۲ - روش سفنرانی</p> <p>۳ - روش پرسش و پاسخ</p> <p>ب – شیوه های سنتی جدید</p> <p>۱ - روش نمایشی (نمایش عملی)</p> <p>۲ - روش ایفای نقش (نمایشنامه)</p> <p>۳ - روش گردش علمی</p> <p>۴ - روش بحث گروهی</p> <p>۸ - روش آزمایشی (آزمایشگاهی)</p>	<p>۲ - انواع شیوه های تدریس</p>	

<p>ج - شیوه های جدید آموزشی</p> <p>۱ - آموزش انفرادی</p> <p>۲ - آموزش برنامه ایی (PI)</p> <p>۳ - آموزش به وسیله کامپیوتر (AI)</p> <p>۴ - آموزش انفرادی تجویز شده (IPI)</p> <p>۵ - آموزش انفرادی هدایت شده (IGE)</p> <p>۶ - آموزش تا مد تسلط</p> <p>۷ - تدریس فصولی</p> <p>۸ - روش مسأله ایی</p> <p>۹ - روش واحدها</p> <p>۱۰ - روش واحد موضوع</p> <p>۱۱ - روش واحد تجربی</p> <p>۱۲ - روش واحد پروژه</p> <p>* در آموزش می توان از شیوه های ترکیبی نیز بهره برد</p>	<p>۲ - انواع شیوه های تدریس</p>	
<p>عملی است که فراگیران از طریق آن مطالب ارائه شده به وسیله شیوه های تدریس را فرا می گیرند . بین تجربه یادگیری و شیوه های تدریس هماهنگی وجود دارد . بطور مثال اگر برای تدریس از شیوه سفرانی استفاده شود تجربه یادگیری آن گوش دادن است .</p>	<p>تجارب یادگیری</p>	<p>۸</p>
<p>۱ - مفظ و تکرار (خواندن)</p> <p>۲ - گوش دادن</p> <p>۳ - پاسخ دادن</p> <p>۴ - دیدن</p> <p>۵ - نقش بازی کردن</p> <p>۶ - بازدید و گردش علمی</p> <p>۷ - تحقیق و پژوهش علمی</p>	<p>انواع تجارب یادگیری</p>	

<p>۸ - مطالعه</p> <p>۹ - سافتن</p> <p>۱۰ - فعالیتهای عملی</p> <p>۱۱ - روشهای تلفیقی و ترکیبی</p>	<p>انواع تجارب یادگیری</p>	
<p>در این مرحله با توجه به برنامه تعیین شده و با در نظر گرفتن سایر پارامترهای تعیین شده تدریس موضوع مورد نظر آغاز می شود .</p>	<p>مرحله آغاز آموزش</p>	<p>۹</p>
<p>ارزشیابی به معنای آزمودن است . در طراحی آموزشی ارزشیابی دارای سه مرحله است .</p>	<p>انجام ارزشیابی</p>	<p>۱۰</p>
<p>الف - ارزشیابی تشخیصی :</p> <p>جهت تعیین سطح دانش و معلومات فراگیران قبل از شروع آموزش برای مشخص کردن گام ورودی و نقطه آغاز تدریس</p> <p>ب - ارزشیابی مرحله ای :</p> <p>بعد از آغاز تدریس ، مرحله به مرحله فعالیتهای تدریس - یادگیری مورد ارزشیابی قرار می گیرد تا در صورت لزوم نسبت به اصلاح و بهبود آنها اقدامات لازم صورت گیرد .</p> <p>ج - ارزشیابی نهایی :</p> <p>بعد از اتمام کل فرایند تدریس - یادگیری ، ارزشیابی کلی دیگر به عمل می آید . امتحان پایان سال و یا پایان ترم</p>	<p>مراحل سه گانه ارزشیابی</p>	
<p>با بررسی نتایج حاصله از ارزشیابی می توان در صورت وجود نقص و کاستی در روند تدریس - یادگیری ، برای مراحل بعدی به بازنگری و اصلاح طرح آموزشی پرداخت</p>	<p>بازنگری و اصلاح برنامه</p>	<p>۱۱</p>

با بررسی جدول فوق می توان به جایگاه و اهمیت نگرش سیستماتیک به آموزش و عوامل و پارامترهای دخیل در آموزش و تأثیر آنها بر روی هم و کل نظام آموزش پی برد.